

УДК 502.7 (977.81)

**ІНСТРУМЕНТИ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ
ТА ЇХ БУФЕРНИХ ЗОНАХ ДЛЯ ДЕМОНСТРАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ
АСПЕКТІВ ГЛОБАЛЬНОГО РУХУ «ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ»
(«GREEN RECOVERY»)**

Нігородова Світлана

*Програма малих грантів ПРООН-ГЕФ в Україні
(м. Київ)*

Дяченко Марина

*Партнерська мережа «Освіта в інтересах сталого розвитку»
(м. Київ)*

Кириченко Валентина

*Програма малих грантів ПРООН-ГЕФ в Україні
(м. Київ)*

Журавель Сергій

*Поліський національний університет
(м. Житомир)*

Потоцька Світлана

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка, Чернігівська обласна організація
Українського товариства охорони природи*

Журавель Світлана

*Житомирський агротехнічний коледж,
Мережа ОГС «Зелена Житомищина»*

Крижановська Ольга

*Національний природний парк «Голосіївський»
(м. Київ)*

Зважаючи на глобальну світову кризову ситуацію, що викликана пандемією COVID-19 та проблемами змін клімату, наразі в усіх сферах суспільства впроваджується міжнародний рух «Green Recovery» («Зелене відновлення»). Відновлення екосистем, підтримка продовольчого сектору, ведення органічного сільського господарства й формування екологічного мислення населення – це значні кроки в напрямку боротьби з кліматичною кризою та сприяння процвітанню населення. Рух «Green Recovery» спрямований на застосування адаптивних технологій відновлення як можливості для переходу до нової соціально-економічної та екологічної моделі, яка враховує основні цілі сталого розвитку й сприяє протидії змін клімату. Одним з важливих компонентів є використання лікарських рослин (дикоросів),

що являються потужним природним потенціалом та аналогом практично всіх існуючих у світі лікарських засобів. Сучасні світові тенденції в більшості провідних вузів світу, які мають аграрне спрямування направлені на максимальну екологізацію продукції, яка вирощується й споживається. На жаль, останнім часом в нашій країні даний напрямок практично не розвивався, однак має перспективний потенціал, що потребує стійкого фінансування усіх зацікавлених сторін, оскільки є основною складовою – ключем до успіху. За підтримки Програми малих грантів програми розвитку ООН Глобального екологічного фонду (далі ПМГ ПРООН-ГЕФ) у рамках проєкту «Інноваційні агроекологічні рішення для сталого сільського господарства на деградованих землях Полісся» відпрацьовується механізм промислового вирощування лікарських рослин в умовах збіднених деградованих ґрунтів Полісся з метою покращення як агроекологічного стану, так і підвищення економічної їх ефективності.

Науковцями Поліського національного університету розроблено технології вирощування ряду перспективних лікарських рослин (*Silybum marianum* (L.) Gaertn, *Nigella sativa* L., *Amaranthus* (лікарська форма), *Calendula officinalis* L. та ін.) на дослідному полі (5 га) з метою апробації промислових технологічних аспектів вирощування лікарських культур, які мають енергетично-економічний потенціал не лише в Україні, але і за кордоном. Основною метою є розробка оптимальних технологічних прийомів, оснований на органічній технології та популяризація шляхом залучення до проведення дослідження здобувачів вищої освіти спеціалізації «Агрономія» й населення місцевого осередку «Асоціації фермерів та приватних землевласників України в Житомирській області». Також з метою збільшення інформаційної підтримки в рамках проєкту планується проведення науково-практичної конференції (червень 2021 р.) й випуск посібника з технологією вирощування лікарських рослин.

13 квітня 2021 року відбулася екосоціальна акція в рамках проєкту «Еколідери соціальних змін» на базі КУ Вишевицької сільської ради «Вишевицький ліцей» Радомишльського району Житомирської області за підтримки ПМГ ПРООН-ГЕФ, Поліського національного університету, Мережі ОГС «Зелена Житомирщина», Житомирського агротехнічного коледжу в рамках освітнього проєкту «Школи соціального лідерства», що впроваджує кафедра соціальної реабілітації та соціальної педагогіки КНУ в партнерстві з Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні FES-Ukraine. Метою проведення заходу було створення діалогового майданчика між здобувачами загальної середньої освіти ліцею та вихованцями спецшколи в процесі апробації екологічної технології вирощування лікарських рослин (*Melissae*,

Calendula, Matricaria recutita L.) на ділянці 0,05 га Вишевицького ліцею та підтримки руху «Green Recovery», протидії змін клімату, зміцнення імунітету та профілактики різних захворювань, у тому числі COVID-19. Учасниками були здобувачі загальної середньої освіти Вишевицького ліцею, діти з особливими освітніми потребами Вишевицької спеціальної школи Житомирської обласної ради, учителі й представники команди «Еколідери соціальних змін» «Школи соціального лідерства-2021». Заходи акції чітко продемонструвала ефективний тимбілдінг, що допомагає згуртовувати різних дітей, активізувати їх пізнавальну діяльність, створювати комфортні умови для подальшої соціалізації.

ГО Чернігівською обласною організацією Українського товариства охорони природи кожного року проводиться природоохоронна робота спрямована на підвищення екологічної культури, глибоке опанування екологічних знань, формування екологічного мислення, свідомості, виховання відповідальності за довкілля та естетичних навичок у здобувачів загальної середньої та вищої освіти в рамках впровадження глобального руху «Green Recovery», зокрема в напрямках регіональних акцій («Збережемо первоцвіти», «Зимовий – букет замість ялинки», «Посади дерево миру» та ін.), в тому числі за підтримки Партнерської мережі «Освіта в інтересах сталого розвитку» ПРООН ГЕФ та інших міжнародних і національних партнерів.

На базі навчально-наукової станції Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка та агробіостанції Чернігівського обласного педагогічного ліцею створено «Фітосад – лікарських рослин» як еколого-акцентовану модель для рекреаційної діяльності й залучення молоді до збільшення біорізноманіття й вивчення через освітній напрямок діяльності, формування практичних вмінь й навичок, поширення обізнаності та практичні кроки до сталого розвитку в громадах. Напрямки функціонування ділянки фітосаду включають великий спектр інноваційної діяльності та практик щодо захисту довкілля й сталого розвитку, забезпечення реалізації Цілей (3, 4, 5, 11, 13, 15) сталого розвитку.

У 2020 році в м. Чернігові на території агробіостанції Чернігівського обласного педагогічного ліцею створено практичну платформу для розбудови спроможності молоді – Молодіжний кліматичний центр у рамках проєкту ПМГ ПРООН-ГЕФ «Розвиток спроможності молодіжного кліматичного центру та нові можливості для сільської молоді», яка сприятиме розбудові спроможності молоді у розробці та впровадженні проєктних екологічно дружніх ініціатив в громадах.

З метою збереження й відродження флори корисних рослин, створення природного майданчика для екологічного виховання й змістовного екологічного освітнього відпочинку та оздоровлення планується реалізація проекту «Екологічного «аптекарьського городу» (червень 2021 р.) у межах території урочища «Світанок», околиці с. Миколаївка, Чернігівського району в рамках співпраці викладачів й здобувачів вищої освіти спеціальності «Екологія» Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка з Агенцією регіонального розвитку «Вектор», Благодійним фондом «Єдність». Це сприятиме організації спільних дослідницьких, навчальних та культурних заходів, що забезпечить комунікацію різних груп молоді.

Національний природний парк «Голосіївський» (далі Парк) це єдиний в Україні національний природний парк, який створений в мегаполісі великого промислового міста Києва. У рослинному покриві території Парку, основні площі займає лісова рослинність (93,4%), біля 50 видів вищих судинних рослин, які охороняються на різних рівнях (6 видів – на міжнародному рівні, 24 види – на державному рівні (занесені до Червоної книги України), серед них первоцвітів – 5 видів, 23 види – охороняються на регіональному рівні).

Науковцями Парку проводяться освітні та виховні заходи: лекції, круглі столи, конференції, семінари, виставки, консультації, вікторини та ін. Проведення еколого-освітніх заходів для дітей, населення, польових практик для здобувачів вищої освіти відіграють важливу роль у збереженні довкілля, зокрема рідкісних видів рослин на створених у Парку еколого-освітніх маршрутах, екологічних стежках та ін. На території науковцями Парку проводяться моніторингові дослідження рідкісних видів рослин на закладених 26 пробних площах, а результати наукових досліджень є матеріалом для еколого-освітньої діяльності. Серед методів еколого-освітньої діяльності Парку є поширення інформації про природоохоронний об'єкт, його цінність та фіторізноманіття рослинного світу з особливим акцентом на їхню раритетну складову через засоби масової інформації при проведенні прес-конференцій, організації радіо-, теле- та друкованих сторінок, публікацій, передач, надання інтерв'ю та ін. Дієвим методом екологічної освіти в Парку є активні заходи в природному середовищі, зокрема: екскурсії, польові практики, еколого-туристичні походи, які спрямовані на активну самостійну індивідуальну або групову діяльність у природних умовах для отримання конкретних результатів та виховання екологічної свідомості серед населення.

Отже, на національному та регіональному рівнях одним з важливих напрямків глобального руху «Green Recovery» є екологічне просвітництво, а дієвою практичною платформою для реалізації цілей виступають заклади освіти та території природно-заповідного фонду.